

*Стоматов Е. Г.,**кандидат юридичних наук, доцент,**суддя**Комунарського районного суду м. Запоріжжя*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВА НА ПРИВАТНЕ ТА СІМЕЙНЕ ЖИТТЯ

Анотація. У статті розглянуто стан наукової розробки проблематики визначення поняття (концепту) кримінально-правової охорони в наукових дослідженнях. Дослідження здійснювалося на прийнятті тієї тези, що кримінально-правова охорона будь – яких суспільних відносин, соціальної цінності чи блага породжена охоронною функцією кримінального права. Тому увага приділена з'ясуванню основних теоретико-методологічних підходів щодо сутності охоронної функції кримінального права, її призначення, взаємодії з регулюючою функцією кримінального права. З'ясування теоретико-методологічних підходів до наукової інтерпретації охоронної функції кримінального права (явища конкретного) здійснювалось в логічному зв'язку з особливостями охоронної функції права загалом (як явища загального). В процесі аналізу з'ясовано, що існує принаймні дві основні наукові позиції щодо розуміння призначення охоронної функції права та її взаємозв'язку з регулюючою функцією кримінального права в темпоральному вимірі. За першою визнається, що охоронна функція права діє з початку формулювання правових приписів і не пов'язується виключно з юридичним фактом вчинення певного правопорушення. За другою – охоронна функція права уводиться в дію після певного правопорушення і реалізується в межах правових відносин, що витікають з цього факту. Ці відмінності в розумінні прояву охоронної функції безпосереднім чином визначають і відмінність в засобах реалізації охоронної функції. На прикладі норм, що передбачають кримінальну відповідальність за посягання на приватність особи, з'ясовано яким чином формулювання змісту певного конституційного права, а також порядок та межі регулювання певних суспільних відносин в галузевому законодавстві визнаються орієнтиром для законодавця при визначенні об'єкту кримінально-правової охорони та визначення меж (обсягу) останньої.

Акцентовано на специфічних особливостей об'єктів кримінально-правової охорони залежно від рівня їх правового регулювання та зроблено висновок й продемонстровано на прикладі кримінально-правових норм, що охороняють право приватності, що окремих випадках відбувається, так би мовити, поєднання (переплетіння) рівнів регулювання, коли визнанні в міжнародно-правових актах і Конституції України цінності (суспільні відносини щодо їх забезпечення) тією чи іншою мірою також врегульовані іншими галузями права. Важливим питанням є з'ясування меж (обсягу) втілення охоронної та регулятивної функції та їх розмежування в часі з огляду на темпоральне домінування власне однієї з зазначених функцій, оскільки від вирішення цього питання залежить і визначення поняття «кримінально-правова охорона».

Ключові слова: функції права, охоронна функція кримінального права, кримінально-правова охорона.

Постановка проблеми. Право на приватність захищається національним та міжнародним правом, а кожна держава, в світлі статті 8 Європейської Конвенції має утримуватися від свавільного втручання у приватне життя людини, а та вживати заходів з забезпечення поваги до приватного життя в будь якій сфері. Забезпечення права на приватність людини є одним зі стратегічних напрямів реалізації Національної стратегії у сфері прав людини 2021 року, а забезпечення кожному доступу до дієвих механізмів захисту права на приватність в усіх сферах життєдіяльності, зокрема медичній сфері, сфері соціального захисту, під час проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих дій визначено очікуваним результатом. Відтак кримінально-правова охорона, нарівні з іншими засобами, включена в механізм забезпечення та захисту відповідного конвенційного та конституційного права.

Стан наукової розробки питання. В тій чи іншій мірі проблематика функцій кримінального права, зокрема й особливості реалізації охоронної функції, розглядалася такими вітчизняними науковцями як Ю.В. Баулін, Н.О. Гуророва, О.О. Дудоров, В.В. Кузнецов, В.О. Навроцький, М.І. Панов, М.І. Хавронюк, С.Д. Шапченко та іншими. Безпосередньо питання визначення поняття та сутності кримінально-правової охорони як категорії кримінального права розглядалися в наукових працях О.О. Дудорова, Н.О. Гурорової, М.В. Карчевського, В.К. Матвійчука, Т.А. Павленко, С.Д. Шапченка та ін. Водночас В.В. Кузнецов, проаналізувавши наукові розробки, підготовлені впродовж 2001–2014 років (більше двох десятків дисертацій, які в назві роботи використовували термін «кримінально-правова охорона»), слушно вказує на тенденцію уникнення від визначення поняття «кримінально-правова охорона» [1, с. 107]. Зазначимо, що подібна тенденція спостерігається а надалі, в чому переконує аналіз дисертацій, захищених після 2014 року [2; 3; 4; 5]. Певну увагу питанню методологічних засад визначення охоронної функції кримінального права в контексті кримінально-правової охорони життя особи приділили В.М. Трубников та Т.А. Павленко в розробленій ними Концепції кримінально-правової охорони права людини на життя в Україні [6]. Однак критичному аналізу були піддані розробки здебільшого російських науковців, то ж в сучасних умовах, отримані ними висновки певним чином знецінені. Отже на сьогодні в науці кримінального права відчувається нестача наукових розробок теоретико-методологічних засад визначення

поняття кримінально-правової охорони, узгодження позиції щодо розуміння її меж (обсягу), засобів реалізації тощо.

Мета статті – з'ясувати основні теоретико-методологічні підходи щодо формування поняття та сутності термінологічного конструкту «кримінально-правова охорона» (як рефлексиваного поняття (*secunda intentio*)), а також засобів кримінально-правової охорони, що реалізуються в межах кримінально-правових відносин.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи теоретико-методологічні підходи щодо розмежування функцій кримінального права проф. Віталій Кузнецов слушно звертає увагу на те, що «ідея розрізнити поняття «кримінально-правового регулювання» й «кримінально-правової охорони» належить О.С. Йоффе й М.Д. Шаргородському, які висловили думку, що норми кримінального права регулюють тільки відносини, що виникають внаслідок вчинення злочинів, – інші відносини кримінальне право не регулює, а охороняє [1, с. 108]. Прихильниками подібного підходу в кримінально-правовій науці є, наприклад, М.І. Панов та Н.О. Гуророва. Саме на цій позиції перебувають прихильники концепції, що кримінально-правова охорона породжена охоронною функцією кримінального права й не слід її змішувати з іншою функцією – регулятивною [1, с. 108].

З'ясування теоретико-методологічних підходів до наукової інтерпретації охоронної функції кримінального права (явища конкретного) варто, на нашу думку, здійснювати в логічному зв'язку з особливостями охоронної функції права загалом (як явища загального). Саме такий підхід надасть можливість визначення ступінь кореляції між ними. Адже ці поняття є порівняльними, обсяги яких співпадають повністю або частково, вони мають спільну основу, на якій будуються їх відношення, а відтак підлягають подальшому аналізу [7, с. 77-78].

Функції права поширюються на суспільні відносини; вони визначають і, водночас, визначаються соціальним призначенням права в різних сферах суспільного життя [8, с. 157]. Охоронна функція права визнається однією з спеціальних правових функцій нарівні з регулятивною, установчою та інформаційною. Правова система включає також інформаційно-правовий простір, який має як зовнішній, так і внутрішній напрями детермінації, історичні, етнічні та культурні особливості існування; структурно така система має певні елементи (законодавство, правозастосування, правосвідомість, принципи та функції), що стабілізують, упорядковують та охороняють суспільний лад, правовий порядок, інтереси суспільства та людини [9, с. 58]. Охоронній функції права притаманні певні правові методи і способи її реалізації. Прагматичний аспект функцій права, забезпечується певними засобами, способами, ресурсами державної діяльності. Соціальні об'єкти, цінності, з приводу й навколо яких формуються функції права, визначають певною мірою властивості цих функцій, їх роль і межі впливу на законодавчу систему, на внутрішню політику, практику правозастосування [9, с. 61].

Функції права реалізуються через систему права, зокрема, через галузі, інститути, норми, договори, прецеденти, через акти застосування права, а також шляхом відповідної діяльності органів державної влади [10, с. 312-317]. В.С. Ковальський акцентує увагу на тому, що охоронна функція права має кілька складових, одна з яких, зокрема, визначає її належність до правоохоронної системи (кари, примусу, обмежень), інша – до

соціально-правого (процесуального) захисту від охоронного (карного, примусового) впливу, третя – до запобіжного напрямку функціонування права. Відтак навіть пропонує структурно розрізнити, зокрема, карально-репресивну, карально-обвинувальну, захисну, запобіжну форми реалізації охоронної функції права [9, с. 59] або ж карально-репресивну, карально-обвинувальну та карально-захисну [11, с. 15].

До спеціально-юридичних функцій відносить охоронну функцію права В. Копейчиков. На його думку, охоронна функція спрямована на захист позитивних суспільних відносин шляхом усунення соціально шкідливих і небезпечних діянь людей і їх об'єднань, відновлення порушених прав суб'єктів [12, с. 111]. В літературі висловлено підхід за якого охоронна функція, як різновид спеціально-юридичної функції, включає в себе підфункції: каральну, компенсаційну, відновлюючу, профілактичну та контрольну [13, с. 17]. Доволі розважливою видається думка Заморської Л. І., яка вказує, що «Розкриваючи зміст якої-небудь функції права, необхідно постійно мати на увазі зв'язок призначення права з напрямками його впливу та, навпаки, визначеність останніх призначенням права. Соціальне призначення права, як зазначалося, зумовлюється потребами суспільного розвитку, відповідно до яких створюються закони, спрямовані на закріплення певних відносин, їх регулювання чи охорону» [14, с. 4]. Надалі авторка аргументує власне бачення сутності та призначення охоронної функції права, як зумовленого соціальним призначенням напрямку правового впливу, спрямованого на охорону загальнозначущих, найбільш важливих економічних, політичних відносин, подолання явищ, непритаманних певному суспільству. Отже, на її думку, право не тільки охороняє загально-позитивні, фундаментальні суспільні відносини, воно також спрямоване на подолання непритаманних конкретному суспільству відносин. Домінантним спрямуванням охоронної функції варто вважати не стільки викорінення небажаних явищ, скільки саме охорону тих відносин, які такої охорони потребують [14, с. 7]. Надалі акцентує на тому, що «Не варто сприймати охоронну функцію тільки у зв'язку зі скоєним правопорушенням. Основне призначення цієї функції полягає передусім у запобіганні порушенню норм права. Ефективність охоронної функції тим вища, чим більше суб'єктів права слідує приписам норм права. Саме факт встановлення заборони чи санкції справляє серйозний вплив на деяких осіб, спонукає їх утримуватися від скоєння караних вчинків. Це означає, що досягнута одна із цілей впливу права – охороняються певні суспільні відносини» [14, с. 8]. Специфіка охоронної функції права полягає, на думку Заморської Л.І. в такому: по-перше, вона характеризує право як особливий спосіб впливу на поведінку людей, що виражається у впливі на їх свідомість погрозою санкцій, встановленням заборон і реалізацією юридичної відповідальності; по-друге, вона інформує суб'єктів суспільних відносин про те, які соціальні цінності знаходяться під охороною, засобами правових приписів; по-третє, вона є ознакою політичного й культурного рівня суспільства, гуманних засад права [14, с. 8].

Отже існує принаймні дві виразні наукові позиції щодо розуміння та меж охоронної функції права 1) охоронна функція права діє з початку формулювання правових приписів і не пов'язується виключно з юридичним фактом вчинення певного правопорушення; 2) охоронна функція права уводиться в дію після певного правопорушення і реалізується в межах правових відносин, що витікають з цього факту.

Як було зазначено вище прихильниця першого підходу, проф. Н.О. Гуторова вважає, що «Правова охорона суспільних відносин здійснюється кримінальним правом шляхом встановлення кола суспільно небезпечних діянь, які визнаються злочинами, а також кримінальних покарань та інших заходів кримінально-правового впливу, що застосовуються до осіб, які їх вчинили. Здійснюючи в такий спосіб охорону суспільних відносин, кримінальне право в подальшому регулює інші суспільні відносин – ті, що виникають між державою й особою, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, з приводу притягнення останньої до кримінальної відповідальності [15, с. 32]. Продовжуючи власну думку вчена зауважує, що «Обов'язкове одночасне виконання цією галуззю права функцій охорони суспільних відносин, а також регулювання, власне, кримінально-правових відносин із приводу притягнення особи до кримінальної відповідальності неминує створює дуалізм предмета правового регулювання. Такий дуалізм притаманний лише окремим галузями права, що входять до правової системи, оскільки регулятивні галузі права (цивільного, господарського, трудового тощо) в багатьох випадках мають можливість обмежитися лише виконанням регуляторної функції, залишивши функцію охорони цих відносин шляхом встановлення відповідальності за невиконання правових приписів норм інших галузей права, зокрема, кримінального й адміністративного [15, с. 32].

Також і М.І. Панов відносячи до основних функцій кримінального права охоронну, регулятивну та превентивну, вважав, що «охоронна функція кримінального права полягає у встановленні в кримінальному законі заборон вчинення суспільно небезпечних діянь, що заподіюють чи можуть заподіяти істотну шкоду певним суспільним відносинам та визначення покарання, яке підлягає застосуванню до тих осіб, які вчиняють такі діяння» [16, с. 207]. Фактично мова йде про криміналізацію та пеналізацію суспільно небезпечних діянь. Схожа позиція викладена простежується і в інших науковців [17, с. 16-17]. Як зазначає О.В. Синьов, «значення терміну «охорона» носить хоча й активний, але попереджувальний характер впливу, а охоплювана даним терміном діяльність органів виконавчої влади та дія норм права здійснюється до вчинення певного правопорушення і спрямована на його запобігання [18, с. 30].

Так, В.В. Кузнецов, схиляючись до позиції С.Д. Шапченко та інших щодо виникнення об'єкта (предмета) кримінального права з моменту набуття чинності кримінального закону, вважає, що «об'єктом кримінального права, слід визнавати: 1) суспільні відносини, які поставлені під кримінально-правову охорону (впливаючи на які здійснюється охоронна функція кримінального права); 2) суспільні відносини, які виникають у момент вчинення злочину (впливаючи на які здійснюється регулятивна функція кримінального права) [1, с. 108]. Відтак простежується доволі чітка позиція автора, що окрема охоронна функція кримінального права, упорядковує суспільні відносини, що виникають з моменту набуття чинності закону про кримінальну відповідальність та завершуються вчиненням злочину.

Ю.В. Баулін робить акцент на регулюючій функції кримінального права, адже вважає, що «об'єктивне кримінальне право є однією із публічних галузей права, норми якої регулюють (впорядковують) імперативним методом суспільні відносини, що виникають між державою та особами, які вчиняють кримінальні правопорушення, шляхом наділення владними

повноваженнями органів кримінальної юстиції та її посадових осіб для законного обмеження певних прав і свобод осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, з метою забезпечення і захисту публічних інтересів» [19, с. 12]. Основна ідея тез перегукується з баченням принципового розмежування регулюючої та охоронної функції кримінального права проф. Наталії Гуторової, про що вказувалося вище.

Кардинально відмінною є позиція в цьому питанні В.О. Навроцького, який вважає, що «виокремлення регулюючої функції та завдань кримінального права є доволі умовним... Загалом ж кримінальне право покликане не щось змінювати і вдосконалювати, забезпечувати позитивний розвиток, а гарантувати незмінність, стабільність існуючих суспільних відносин, що найповніше охоплюється поняттям охорони [20, с. 27-28]. Розвиваючи власну думку автор розрізняє власне функції кримінального права як галузі права, як галузі кримінального законодавства та кримінально-правової науки. І саме щодо галузі права охоронна функція реалізується (втілюється) у відповідному державному акті (кримінальному законі) кола діянь, які визнаються злочинами, та державних заходів впливу (покарання та інших примусових заходів) за їх вчинення, обставин, що виключають злочинність діяння, а також підстав звільнення від кримінальної відповідальності та покарання [20, с. 28].

Особливості механізму кримінально-правової охорони соціальних цінностей С.Д. Шапченко вбачає в його дуальності, що складається з двох елементів: «загально регулятивного» (встановлення конкретної кримінально-правової заборони та її дотримання суб'єктами правовідносин) та «традиційного» (порушення кримінально-правової заборони, за чим слідує кримінально-правова оцінка такого порушення, обрання конкретного заходу кримінально-правового впливу і застосування його до правопорушника) [21, с. 141]. В той же час О.О. Дудоров та М.І. Хавронюк кримінально-правові відносини, пов'язані з криміналізацією і пеналізацією діянь, небезпечних для суспільства називають загально-регулятивними, а охоронними кримінально-правовими відносинами вважають ті, які виникають внаслідок вчинення злочину і «розриву» загально-регулятивних відносин [22, с. 26-28]. Подібну позицію висловлює і професор Віктор Гришук. На його думку, регулятивні кримінально-правові відносини виникають з моменту набрання чинності кримінальним законом, а з вчиненням злочину припиняються, і саме з цього моменту виникають охоронні кримінально-правові відносини [23, с. 30].

І така позиція має послідовників, які висловлюються за те, що об'єктом охоронної функції кримінального права виступають: суспільні відносини, які виникають у зв'язку з вчиненням особою злочину і закінчуються з моменту погашення або зняття з особи судимості [24, с. 242]. Тобто, об'єкт охоронної функції – це охоронювані кримінально-правові відносини, правовідносини кримінальної відповідальності і покарання, а також інші правовідносини, які складаються в процесі реалізації приписів норм санкційного комплексу кримінального права. Таким чином, об'єкт охоронної функції кримінального права за своїм змістом набагато вужчий, ніж об'єкт злочинного посягання або об'єкт кримінально-правової охорони [24, с. 242]; охоронювані суспільні відносини, що виникають у зв'язку із вчиненням кримінального правопорушення між особою, яка вчинила кримінальне правопорушення і державою в особі органу досудового розслідування, прокурора або суду [25, с. 7].

Крім охоронної та регулятивної функції кримінального права згадуються також запобіжна та виховна [26, с. 9]. При цьому сутність охоронної функції кримінального права виводиться з завдань кримінального кодексу, визначених в статті 1 КК України, а саме: правове забезпечення охорони прав і свобод людини та громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довілля та конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру й безпеки людства, а також запобігання злочинам.

Запропоноване В.В. Кузнецовим визначення кримінально-правової охорони як певної системи кримінально-правових засобів, до яких слід включити кримінально-правові норми (заборонні, роз'яснювальні, заохочувальні та обмежувальні) та методи кримінально-правової політики (криміналізація та декриміналізація, пеналізація та депеналізація), за допомогою яких нормативність права переводиться в упорядкованість суспільних відносин [1, с. 109].

Досить переконливими є міркування проф. Наталії Гуторової щодо специфічних особливостей об'єктів кримінально-правової охорони залежно від рівня їх правового регулювання. Так, на її думку, «одну групу цих відносин становлять ті, які пов'язані із забезпеченням основоположних прав і свобод людини, – права на життя, здоров'я, свободу, честь, гідність, недоторканність. Специфіка цих відносин полягає в тому, що вони врегульовані міжнародно-правовими актами і Конституцією України, які визнають ці соціальні цінності як найважливіші і гарантують їх правову охорону. Як правило, в цій сфері спеціальні нормативно-правові акти регуляторного характеру відсутні, а правова охорона таких відносин передбачається в нормах, що належать до охоронюваних галузей права і встановлюють відповідальність за посягання на них» [15, с. 33].

Інша група відносин, поставлених під кримінально-правову охорону, належить до тих, які докладно врегульовані іншими галузями права, а норми кримінального права при виконанні охоронної функції виконують у межах логічної правової норми роль санкцій [15, с. 33]. Вважаємо такий підхід правильним і прагматичним, але таким, що не вичерпує всіх можливих ситуацій, а тому потребує уточнення. Так, К.П. Задоя застерігає, що «в окремих випадках норми кримінального права абсолютно криміналізують окремі аспекти (пласти) соціального життя, не залишаючи місця для впливу на поведінку людей нормам регулятивних галузей права. Така абсолютна заборона не залишає місця для «позитивного» регулювання ввезення, виготовлення та розповсюдження вищезгаданих творів [27, с. 82]. Наприклад, ст. 300 Кримінального кодексу України забороняє ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію.

Також зауважимо, що в окремих випадках відбувається, так би мовити, поєднання (переплетіння) рівнів регулювання, коли визнанні в міжнародно-правових актах і Конституції України цінності (суспільні відносини щодо їх забезпечення) тією чи іншою мірою також врегульовані іншими галузями права.

Так, аналізуючи кримінально-правові норми, які передбачають відповідальність за посягання на приватність особистого та сімейного життя, ми бачимо, що здебільшого вони сформульовані шляхом відтворення основних конституційних приписів. Так, приміром ст. 162 КК України «Порушення недоторканності житла» фактично відтворює припис норми Конституції,

передбачені ст. 30 «Кожному гарантується недоторканність житла», де проголошено, що «Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду» [28]. Відтак кримінальна відповідальність встановлюється саме за незаконне проникнення до житла чи до іншого володіння особи, незаконне проведення в них огляду чи обшуку, а так само незаконне виселення чи інші дії, що порушують недоторканність житла громадян. Вочевидь, що такі дії як незаконне виселення чи інші дії, що порушують недоторканність житла дещо виходять за межі розуміння недоторканності житла, визначенні в Конституції України.

В ст. 31 Конституції України кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочині чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.

В ст. 163 КК України встановлено відповідальність саме порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер. Фактично діяння криміналізовано в тому обсязі як це визначено ст. 31 Конституції України.

В ст. 32 Конституції передбачено, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Обсяг криміналізації порушення відповідної конституційної норми в ст. 182 «Порушення недоторканності приватного життя» в цілому збігається з відповідною конституційною нормою, адже стаття передбачає відповідальність за незаконне збирання, зберігання, використання, знищення, поширення конфіденційної інформації про особу або незаконна зміна такої інформації, крім випадків, передбачених іншими статтями цього Кодексу. Такі форми як знищення та зміна конфіденційної інформації виходять за зміст конституційного розуміння втручання в приватне та сімейне життя особи, але, в принципі, не суперечать йому. Також різниця і назви статей, оскільки в конституційному приписі мова йде про невтручання в особисте та сімейне життя людини, тоді як в назві ст. 182 КК згадується лише приватне життя.

Формулювання змісту певного конституційного права, а також порядок та межі регулювання певних суспільних відносин в галузевому законодавстві можна визначати орієнтиром для законодавця при визначенні об'єкту кримінально-правової охорони та визначення меж (обсягу) останньої.

Утім слід зважати, що, з одного боку, повага до приватного та сімейного життя особи визнається на міжнародному рівні, тобто врегульована міжнародно-правовими актами, як от Європейською Конвенцією з прав людини. Стаття 8 «Право на повагу до приватного і сімейного життя» якої передбачає, що: кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції, а органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту

країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

З іншого боку не можна говорити про виключно міжнародно-правове та конституційне регулювання права на повагу до приватного та сімейного життя, зважаючи на те, що окремі його прояви врегульовані нормативно-правовими актами. Мова йде, зокрема, про незаконні дії з конфіденційною інформацією. Так, метою регулювання ЗУ «Про захист персональних даних» [29] визначено правові відносини, пов'язані із захистом і обробкою персональних даних, цей закон спрямований на захист основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на невтручання в особисте життя, у зв'язку з обробкою персональних даних. Персональні дані є частиною конфіденційної інформації (ч. 2 ст. 5 ЗУ «Про захист персональних даних»), ризики посягань на які, що вчинюються у зв'язку з обробкою персональних даних, є найпоширенішою на сьогодні, формою порушення недоторканності приватного життя людини (автор.). В ст. 28 цього закону зазначено, що порушення законодавства про захист персональних даних тягне за собою відповідальність, встановлену законом. Зокрема мова йде про адміністративну та кримінальну відповідальність, передбачену відповідно ст. 188-39 і 188-40 КУпАП та 182 КК України.

Згідно з ЗУ «Про інформацію» захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя є одним з основних принципів інформаційних відносин (ст. 2). Право на інформацію може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, з метою запобігання заворушенням чи кримінальним правопорушенням, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя (ч. 2 ст. 6). Відповідно до ч. 2 ст. 11 цього закону, не допускаються збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та захисту прав людини. До конфіденційної інформації про фізичну особу належать, зокрема, дані про її національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, а також адреса, дата і місце народження.

В ст. 27 ЗУ «Про інформацію» передбачено, що порушення законодавства України про інформацію тягне за собою дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно із законами України [30]. Утім ці норми ці не є бланкетними, а відтак зміни у регуляторному законодавстві, не продукують зміни й в нормах, за допомогою яких здійснюється їх кримінально-правова охорона.

Висновки. Отже існує принаймні дві достатньо обґрунтовані наукові позиції щодо розуміння та меж охоронної функції права: 1) охоронна функція права діє з початку формулювання правових приписів і не пов'язується виключно з юридичним фактом вчинення певного правопорушення; 2) охоронна функція права уводиться в дію після певного правопорушення і реалізується в межах правових відносин, що витікають з цього факту. Відсутність єдності думок щодо цього питання, як в загальній теорії права, так і в кримінально-правовій науці не може не продукувати відмінне бачення і засобів реалізації охоронної функції кримінального права, відмінних від регулюючої функції, навіть за умови їх тісного взаємозв'язку. За умови

підтримки позиції, що охоронна функція кримінального права полягає у встановленні в кримінальному законі заборон вчинення суспільно небезпечних діянь, що заподіюють чи можуть заподіяти істотну шкоду певним суспільним відносинам та визначення покарання, яке підлягає застосуванню до тих осіб, які вчиняють такі діяння, засобами реалізації цієї функції слід визнавати конструювання певних кримінально-правових норм (статична охорона), спрямованих на охорону визначених об'єктів, як кінцевий результат процесів криміналізації та пеналізації (динамічна охорона). Важливим питанням є з'ясування меж (обсягу) втілення охоронної та регулятивної функції та їх розмежування в часі з огляду на темпоральне домінування власне однієї з зазначених функцій. Отже, визначення поняття «кримінально-правова охорона» за функціонального підходу має також залежати від сприйняття того чи іншого теоретико-методологічного підходу щодо розуміння охоронної функції кримінального права та меж її дії і прогнозовано викликати зауваження прихильників відмінної позиції.

Література:

1. Кузнецов В.В. Кримінально-правова охорона: проблеми визначення поняття. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Серія ПРАВО. Випуск 30. Том 2. С. 107-110.
2. Сотула О.С. Кримінально-правова охорона життя людини у країнах романо-германської правової сім'ї (порівняльне теоретико-правове дослідження). Дис. на здоб. наук. ст. докт. юрид. наук. Спеціальність 12.00.08. Одеса 2016. 424 с.
3. Вислоцька Т. Ю. Кримінально-правова охорона таємниці в Україні. Автореф. дис. на здоб. наук. ст. канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.08. Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2018. 18 с.
4. Драчевський Є.Ю. Кримінально-правова охорона господарських відносин у сфері організації і проведення азартних ігор та лотерей. Дис. на здоб. наук. ступ. доктора філософії за спец. 081 «Право». Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2021. 261 с.
5. Коротюк О.В. Кримінально-правова охорона об'єктів права інтелектуальної власності. Видавництво: ОВК. 2019. 1008 с.
6. Трубников В.М. Павленко Т.А. Концепція кримінально-правової охорони права людини на життя в Україні: Монографія. Х. : Харків юридичний, 2009. 288 с.
7. Шепетяк О. М. Логіка. Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Олег Шепетяк. Київ: Фенікс, 2015. 256 с.
8. Загальна теорія держави і права: [підручник] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; [за ред. В. М. Цвіка, О. В. Петришина]. Х.: Право, 2009. 584 с.
9. Ковальський В.С. Функції права: ціннісний та сутнісний виміри. *Юридична Україна*. 2012. № 9. С. 4-9.
10. Юридична енциклопедія: В 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. К.: Українська енциклопедія, 2004. Т. 6: Т-Я. 768 с.
11. Ковальський В.С. Охоронна функція права: питання історичної обумовленості. *Юридична Україна*. 2010. № 1. С. 15-19.
12. Загальна теорія держави і права : навчальний посібник / В. Копейчиков та ін. Київ : Юрінком, 1997. 320 с.
13. Миронець О.М., Функції права: поняття та класифікація. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 2. С. 15-17.
14. Заморська Л.І. Функції права: змістовно-теоретичний аналіз. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2015. № 6. С. 3-9.
15. Гуторова Н.О. Охоронна функція кримінального права. Наука кримінального права в системі міждисциплінарних зв'язків : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 9-10 жовт. 2014 р. – Харків, 2014. С. 31-35.

16. Панов М.І. Завдання та функції кримінального права. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 17 : Кримінальне право / редкол.: В. Я. Тацій (голова), В. І. Борисов (заст. голови) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2017 Харків : Право, 2016. С. 206-209.
17. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]; за ред. проф. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 5-те вид., переробл. і допов. Х. : Право, 2015. 528 с.
18. Синьов О.В. Права людини як об'єкт адміністративно-правової охорони. *Право і безпека*. 2005. № 4'2. С. 30.
19. Баулін Ю.В. Наступність у кримінальному праві: до 70-річчя Ю.В. Бауліна: матеріали наук. конф. (м. Харків, 8 верес. 2023 р.) редкол.: Ю.А. Пономаренко (голова), О.В. Харитонova, Н.В. Маслак та ін.; Нац. Юрид. Ун-т ім. Ярослава мудрого. Харків: Право, 2023. 352 с.
20. Українське кримінальне право. Загальна частина : підручник / за ред. В. О. Навроцького. К. : Юрінком Інтер, 2013. 712 с.
21. Кримінальне право України. Особлива частина : [підручник для студентів юрид. вузів і фак.] / [Г.В. Андрусів, П.П. Андрушко, С.Я. Лихова та ін.]; за ред. П.С. Магишевського. К. : Юрінком Інтер, 1999. 896 с.
22. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: Навчальний посібник / За заг. ред. М.І. Хавронюка. К.: Ваіте, 2014. 944 с.
23. Гришук В. К. Кримінальне право України: Загальна частина: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів, докторантів, наук.-пед. працівників юрид. фак. закл. вищ. освіти. Видання 2-ге, змінене та доповнене. Львів, 2019. 666 с.
24. Анастасія Оцяця. Охоронна функція кримінального права України: основні доктринальні підходи. Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані : кол. монографія / за ред. проф. О. В. Козаченка, проф. Е. Л. Стрельцова. Миколаїв : Іліон, 2016. С. 239-258.
25. Кримінальне право України. Частина 1 : конспект лекцій: навчально-методичний посібник для здобувачів денної та заочної форми навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» / Попович О.В., Томаш Л.В., Латковський П.П. Чернівці, 2022. 182 с.
26. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / [А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний та ін.]; за заг. ред. проф. О. М. Литвинова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 428 с.
27. Задоя К.П. Механізм кримінально-правового регулювання та модель «стадій» («вимірів») кримінального права: порівняння українського та англійського підходів щодо функціонування кримінального права. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. Том 33 (72) № 1 2022. С. 80-86.
28. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30, ст. 141.
29. Про захист персональних даних: Закон України 1 червня 2010 року № 2297-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>
30. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>

Stomatov E. Theoretical and methodological approaches to the definition of the concept of criminal law protection of the right to private and family life

Summary. The article examines the state of scientific development of the issue of defining the concept of criminal legal protection in scientific research. The study was based on the thesis that criminal law protection of any social relations, social value or benefit is generated by the protective function of criminal law. Therefore, attention is paid to clarifying the main theoretical and methodological approaches to the essence of the protection function of criminal law, its purpose, and interaction with the regulatory function of criminal law. The author examines the theoretical and methodological approaches to the scientific interpretation of the protective function of criminal law (a specific phenomenon) in a logical connection with the specific features of the protective function of law in general (as a general phenomenon). The analysis shows that there are at least two main scientific positions regarding the understanding of the purpose of the protective function of law and its relationship with the regulatory function of criminal law in the temporal dimension. The first recognizes that the protective function of law is in effect from the beginning of the formulation of legal provisions and is not associated exclusively with the legal fact of committing a certain offense. According to the second one, the protective function of law comes into effect after a certain offense and is realized within the framework of legal relations arising from this fact. These differences in the understanding of the manifestation of the protective function directly determine the difference in the means of realization of the protective function. Using the example of the provisions which provide for criminal liability for encroachment on a person's privacy, the author shows how the wording of the content of a certain constitutional right, as well as the procedure and limits of regulation of certain social relations in sectoral legislation are recognized as a guideline for the legislator when determining the object of criminal law protection and defining the limits (scope) of the latter. The author emphasizes the specific features of the objects of criminal law protection depending on the level of their legal regulation and concludes and demonstrates, using the example of criminal law provisions protecting the right to privacy, that in some cases there is, so to speak, a combination (interweaving) of the levels of regulation, when the values recognized in international legal instruments and the Constitution of Ukraine (social relations for their ensuring) are also regulated to some extent by other branches of law. An important issue is to clarify the boundaries (scope) of the implementation of the protective and regulatory functions and their delimitation in time, given the temporal dominance of one of these functions, since the definition of the concept of "criminal legal protection" depends on the resolution of this issue.

Key words: functions of law, protective function of criminal law, criminal law protection.